

B. N. C.
FIRENZE
1091
13

1091. 13

109, 13

1

109/15

DISCEPTATIO
LEGITIMA
IN CONTROVERSIA
MOTA INTER
APOSTOLICÆ CAMERÆ
Cognitorem, Actorem,
ET EMINENTISSIMOS
CARDINALES BARBERINOS,
EXCELLENTISSIMVMQVE
Urbis Romæ, Præfectum, Defensores.

M. DC. XLVI.

DISCERNATIO

LEGITIMA

IN CONTRAVERSIA

AGRICOLAE CANTABRIGIAE

JOHANNES BAPTISTA

AVGVSTVS 1714

AVGVSTVS 1714

AVGVSTVS 1714

M. DC. XLV

Am Cardinalis Antonius Barberinus Gallias petiturus, quò illum Christianissimi Regis humanissima monita euocabant, Roma discesserat, vbi grauior-
res ipsum in dies iactabant iniuriæ, & duriora circumstabant pericula: Iam Regia stemmata suarum postibus ædium gens Barberina præfixerat, cùm exiit Innocentij X. mandatum seu breue Cardinali Sfortiæ inscriptum; cui scilicet vt principali disceptatori, vnà cum quinque allectis Adfessoribus, potestas facta est à Cardinalibus Barberinis, necnon ab Urbis Præfeto, publicæ pecuniæ rationes expostulandi atque reposcendi. Vt autem hæc sic informata causa inoffensum tenere cursum, ac nulla inhibente remora forensi, ad clausulam perducì posset; his Iuridicis Pontificiis nominatim conceptisque verbis edicitur, vt quacunque appellatione de medio sublata, imperium iudiciale confestim sibi arrogent, atque summæ controuersiæ cognitionem suscipere diutiùs non differant. Quia verò ex formulari iure dies Reis erat dicenda, placuit vt ipsa in ius vocatio, etsi in Acie campi Floræ tantùm indiceretur, æquè rata solennisque haberetur, ac si præsentibus vel audientibus esset denunciata. Ceterùm, hoc ipso mandato, quo selecti sunt iudices cum summa & Dictatoria potestate, Lazarus Bottus publici iuris vindex nuncupatur, hoc illi cum primis dato præcepto, vt posthabitis Bonifacij, Generalisque Concilij de vsu diætaram constitutionibus, acri

contentione litem vrgeret, nec quiesceret donec lata esset sententia litis decretoria. Ac ne fortè frustratione aliqua iudicium extraheretur, definitè derogatum est quibuscumque Canonicis Sanctionibus, statutis, moribus, priuilegiis, syngraphis, literisq; Apòstolicis, quibus defensores Aëtoris publici intentionem præscriptione peremptoria possent depellere.

Cùm ergo ille rem exequi adortus inprimis postularèt, vt ex auctoritate mandati, tam in præsentès quàm in absentes indefinenter inquireretur; huic occurrens petitioni Cardinalis Francisci Barberini Procurator, clientem suum nullius pecuniæ publicæ suppressorem aut interuerforem, Pontificio mandato, cui non erat adscriptus, teneri pernegabat. quatenus tamen in illius ambitum aliquo modo conclusus videri posset, palàm ille testabatur, se iurisdictionis imperium accipere, ipsisque iudicibus futurum audientem. Eodem in vestigio, Cardinalis Antonij Barberini Procurator testatò reclamabat, & obnixè intercedebat quominus aliquid fieret extrà numeros iudicialis formulæ, ac nisi parte præsentè, aut eâ saltem ad dicendam causam legitimè euocatâ. Præstò similiter aderat Urbis Præfectus, atque omiſſis omnibus moratoriis exceptionibus, nullis se rationibus reddendis obnoxium esse coram contendebat. Id verò liquidò constare, vel ex eo quòd vix vllus vnquam suis in supremæ militaris præfecturæ munere decessoribus hac de re quæſtionem facere ausus esset: Tùm quòd, sicuti Cardinales Barberinos, ita etiam ipsum æterna dignus memoria Urbanus VIII.

ab omni ponenda subducendaque ratione hæc-
 nus pro summa vindicauerat potestate. At etiam
 immeritò illum interuersæ pecuniæ publicæ reum
 postulari, cùm insolens omninò esset, vt ea qua
 pulsari solent actione militaris ærarij Quæstores,
 hac eadem & summi quoque exercituum modera-
 tores tenerentur. Quibus ille tandem præscriptio-
 num præsidii fretus, omni cunctatione circumci-
 sa, paratum se iudicium perferre, Pontificiæque iu-
 risdictionis fascibus totam summittere causam, non
 obscure profitebatur. Nec ideò tamen refrigescit
 Cognitoris Pontificij pertinax instantia. Frequen-
 tibus ille libellis postulat, litem agit præcipitem, &
 omnium horarum exactor acer, non prius omittit
 contra Reos niti, quàm euocati fuerint ad præsen-
 tem Rationalium Tabularum exhibitionem.

Hoc itaque iudicio laceffitus Cardinalis Fran-
 cisci Barberini Procurator, non alio defensionis
 subsidio fulciendam putauit causam, quæ tanta la-
 borabat inuidia, quàm si diceret iniquè agi cum
 cliente suo de ineundis, subducendisque Rationi-
 bus, cùm in administranda Prouincia, quam illi Vr-
 banus VIII. imposuerat, nec alienum occupauerit
 officium, nec vllò vnquàm Quæstorio munere per-
 functus fuerit. Sin autem factum contrà Actor inten-
 deret, id certè ex literis consignatis, instrumentis que
 plenæ ac iustæ fidei demonstrandum esse; ac ni fece-
 rit, in ipso iudicij limine, exclusoria præscriptione re-
 pellendum. Cæterùm si quid ita fuerit actum vt lege
 fieri non licuit, quò iniqui iudicij farciatur iactura, se

ad summum Pontificem tanquam ad Aram prouocationis confugere, illiusque fidem & æquitatem suppliciter implorare palàm denuntiat. Sed & vicissim interueniens Cardinalis Antonij Procurator, repetita subinde protestatione, absentiam clientis excusat, rerum in iudicium deductarum ignorantiam obtendit, ac demùm eam postulat iudicialis diei prorogationem, quæ ad parandam defensionem, & ad conquirenda causæ subsidia posset sufficere. Id verò eo magis absenti supplici concedendum, quòd hætenus illi abscissa esset omnis spes exercendæ appellationis. Ad postremùm in eandem se penitus demittit causam Urbis præfectus, qui etsi nullis se Rationum reddendarum nexibus obstrictum non ignoret, operam tamen suam Actori publico commodare non recusasset, vt à Quæsturæ Præpositis ederentur Rationum Breuiaria, relata quæque in Tabulas ad calculos reuocarentur, & acceptorum expensorumque capita quæcumque ex fide percontarentur atque dispungerentur. Sed cùm id quidem ex continenti, ac intrâ tam angusta temporis spatia fieri minimè posset, vel ipsam iuris æquitatisque rationem postulare, vt ampliata disceptatione dies iusti statique dilationum, vt assolet, indulgerentur.

Inter hæc proferuntur in medium quædam à Barberinis Cardinalibus, & ab Urbis Præfecto, de rei militaris munimentis & apparatu tamen, perscriptæ literæ, ex quibus Actor tanquam ex locupleti probatione, auersæ interuersæque pecuniæ crimen manifestè compertum esse arguit. Nec in hoc tantùm

5

incumbit, sed dum causæ supplementa vndique comparat, copiam facit cuiusdam commentarij siue catalogi, in quo tributa quæ in belli subsidium VRBANVS instituerat, ex ordine recensebantur. Urget interim & instanter postulat, vt accepti & impensi edantur Tabulæ, subducantur Rationes, præstentur reliqua, & omnia quæ vel ex iure sunt, vel ex formulis Apostolicarum Sanctionum impleantur; ea se porro lege certaturum denunciat, vt ni intrà dies quindecim Tabularum editio celebretur, hætenùs eo nomine commissæ pœnæ pecuniariæ congeminentur. Ex aduerso inculcatur, Cardinalem Franciscum Barberinum nulli se vnquam gestioni Rationibus reddendis obnoxia immiscuisse, impositam solum Imperij Ecclesiastici summam præfecturam sic administrasse, vt nihil non Urbani auspiciis factum deprehendi possit. Quamquam verò idonea, rectaque æquo cuique Iudici videri posset hæc depulsio, reclamante tamen Iuris legumque voce, licet exhibitis rationibus, in quingenariam multam diebus singulis, & à singulis Reis pendendam, eos incidisse pronunciatum est.

Et cum Rationales libri hætenùs à Quæstoriæ Rei Præfectis in Apostolicæ Cameræ Chartophilacium fuissent relati, expostulant Procuratores vt horum fiat eis copia, saluo iure præscriptionum, si è re Partium fuerit hanc literarum auctoritatem argumentis refellentibus carpere ac labefactare. Cæterum nec iure, nec legibus factum esse, vt coaceruatæ cumulatissimæque multis, tam graues in absentes pœnæ distringerentur. Contradicit Actor publicus, & hac potissi-

mum ratione exceptionem eleuat, quòd ablata, auer-
 ſaque pecuniæ crimen manifèſtò compertum eſſet;
 comperta autem publicæ auctoritatis vim obtinere,
 cùm inde fluxerit vulgatum hoc inter circumfora-
 neos homines effatum, *nihil aliud eſſe notorium quàm pro-
 batam probationem.* Quæ quidem etſi uſu forenſi rece-
 pta non diffiterentur Procuratores, vt aliena tamen
 à præſenti diſceptatione refellebant. Maxime verò
 cùm palàm eſſet, neminemque lateret, non qui-
 dem Barberinos, ſed Lomellinum, Caraffam, alioſ-
 que Ærario militari à ſummo Pontifice Urbano præ-
 poſitos fuiſſe. Ac neque his tantùm Caſtrenſis An-
 nonæ curam demandatam, ſed etiam Argentarias ta-
 bernas, ad quas publicæ transmitterentur pecuniæ,
 inſtitutas atque aſſignatas. Ad poſtremum adſcitos
 etiam Subquæſtores & Auxiliarios, quibus incumbere
 in Tabulas Rationes transferre, eorùmque no-
 mina edere in quos ex præſcripto Pontificiæ ſperge-
 rentur pecuniæ.

Præterea cùm fortè inter has litis prolutiones, Co-
 gnitor Pontificius iactaret laudaretque auctoritatem
 conſtitutionum, quibus cautum eſt, vt qui de ablatiſ
 aut auerſis pecuniis poſtulantur, non aliter quàm
 cum omnibus cauſæ ſubſidiis ac copiis auxiliariis in
 ius adire, & ad conſtitutum venire præſumant: Ex
 oppoſito referebant Procuratores, eiufmodi Sanctio-
 nes Pontificias in eos tantùm latas eſſe, qui ex iniun-
 cto munere, aut ex officio recepto acceptorum & im-
 penſorum codices conſcribere atque conficere te-
 nentur. Cùm verò in eodem litis articulo, literarum

publicarum copiam facere detrectaret Actor, eo colore quòd ex Pauli III. constitutione, ad edendum aut exhibendum Apostolica Camera nunquam erat compellenda; replicabant illi Paulianam hanc sanctionem, quæ eos tantùm includebat à quibus Camera Officij gesti rationem solet reposcere, ad summos ditionis Ecclesiasticæ Præfectos, aut ad Duces exercituum non esse proferendam. His vltro citroque dictis, Cognitor tandem totius causæ firmiter in literis à Cardinalibus Barberinis, & ab Urbis Præfecto perscriptis, collocabat. Contrà verò, ad hoc munimentum euertendum, satis esse putabant Procuratores, si quo modo, quò loci, quavè fide pecuniæ publicæ fuerant depromptæ, asportatæ, ac tum Mensariis, tum Quæstoribus creditæ, certis docerent probationibus.

Atque hæc sunt quæ à Procuratoribus continenter inculcabantur; sed surdis fori Numinibus vota nuncupabant; summotis siquidem his omnibus iuris & æquitatis exceptionibus, Iudicum decretis facta iunguntur, & Reorum pignora iniecta manu capiuntur, & eorum bona Authore Prætoris obsignantur, sequestro dantur, aut ex edicto possidentur. Vltima supererat iudicialis naufragij tabula, nimirum à Pontificiis Disceptatoribus ad ipsum Pontificem summum, non moræ sed auxilij gratia, interposita prouocatio, sed ei quoque supplicandi ac de illatis noxis conquerendi aditus omnes postulatores non solum negati, sed etiam præclusi sunt. Illi ergo rebus penè omnibus exuti, & inimicorum factionibus vndique circum-

uenti, & hac demum experientia edocti quam nihil praesidij sacratae leges haberent apud suspectos Iudices, quos eiurare per metum non licuerat, non suae tantum dignitati, sed etiam securitati consulendum esse putauerunt. Itaque dum commune periculum cogit quod quisque possit in re trepida subsidij in medium conferre, vnica salus visa est erumpere hinc, atque vrbe discedere: eos inter exterarum gentes adituri, qui sibi in afflictis suis rebus auxilio venirent. Neque enim manerent, an abirent deliberandum erat, cum in hac dissolutae iurisdictionis perturbatione, consumptis omnibus iuris & aequitatis perugiis, praeter spem & animos nihil illis iniqua iudiciorum fortuna reliqui fecisset. Prolatis ergo rursus Rationibus, & interposito ex formula Paulianae constitutionis de fraude iureiurando, foro tandem vrbeque cesserunt, donec deflagrauerit periculum, & in locum irae, quae adhuc aggesta audacitaeque rursus quingenaria multa acerbe erupit, ipsa demum subierit iustitia.

Constit.
Paul.
III

Hæc est huius causæ, vnde ius oritur, mihi hucusque cognita coniectio atque constitutio, quæ licet ex earum numero non sit, quas Africanus *ἡ δὲ συντομία*, & ex perplexis esse dixit; vt illa tamen facilius euoluatur, omnes litis articulos scribendi serie connexos, ad certas iuris Quæstiones reuocandos hunc in modum censuimus.

Vtrum Cardinalium Barberinorum & Urbis Praefecti absentia crimini danda veræque contumaciæ sit adscribenda.

Vtrum

Vtrum illi iustam ob causam Vrbe, atque Patriâ cesserint.

Vtrum ad partes defensionis suæ exhibendas, ritè rectèque ex iure formulario in iudicium fuerint euocati.

Vtrum ad obeundum vadimonium, vltra dilationum dies legitimos, ex æquo & bono ampliari causa debuerit.

Vtrum pecuniariæ pœnæ quibus illi mulctati sunt, ex præscripto legum fuerint irrogatæ.

Vtrum in eosdem reddendarum Rationum actio iure data videatur.

Vtrum actione ad edendum, instrumenta litis decretoria proferre, eorûmque Reis copiam facere, Apostolica Camera teneatur.

Vtrum denique à Pontificiis iudicibus, vnde pro-uocatum erat, ad ipsum Summum Pontificem licuit appellare.

Ac primùm quidem nemini Iurisperito non potest non innotescere, summo semper iure agendum esse cum præfractis illis contumacibus, qui nulla legum voce, nullo Magistratum imperio, vt præsentiam sui faciant, aut adduci, aut compelli possunt. Vt hinc potius eorum licentia & impotentia inualescens, diuturnaue impunitate gliscens, tandem ad iurisdictionis contemptum, legumque ludibrium exeat ac erumpat. Cùm ergo illi calculum de seipsis permittant, nec alieno vt præsentem, sed suo pereant iudicio, ipsa suadet Ratio vt pro confessis, iudicatisque Reis habeantur. Et verò toties in ius euocatos non venire,

non se sistere, quid aliud est quàm obiectum facinus confiteri? quàm intentatum crimen exhibere, & ad ipsos iudicum oculos haud cunctanter deducere? Ipsa certè contumacia, quæ superbiam arcto sibi societatis fœdere solet deuincire, secundum crimen est, aut saltem primi criminis plena consummatio. Vt ergò obstruantur aliquando fugitiuorum ac ludicatorum perfugia, publicè vrile fuit eos tandem de gradu defendendæ causæ summouere atque depellere. Quisquis enim frustratorem, legumque contemptorem suo tuetur præsidio, non absolutionem sceleris, sed licentiam petere videtur. Tanto quippè, tamque inexorabili odio digna semper visa est contumacia, vt ex quo primùm colores ac figuras ipsa etiam iudicia receperunt, expedita quadam fictione Iurisperitorum ingenius excogitata, contumaces perinde habiti sunt, quasi præsentès hærent in iudicio.

Quamquàm verò hæc iam olim obtinuerint vbi-
cumque Prætor salua Maiestate Imperij sui ius dice-
re constituerat, non tamen in absentes quoscumque
vindictibus agitur legibus, nec in eos tanquam in cer-
tæ & abruptæ contumaciæ reos, acerbioris iuris pœ-
næ distringuntur. Est etenim legitima quædam in-
obedientia, quæ à magnitudine animi inducta, iniu-
sto nescit obtemperare imperio; sunt & insontes
quidam profugi, aut emanfores qui vadimonium,
ipsamque litem in iudicium deductam audent dese-
rere: & tamen ex splendidissimi Papiniani Respon-
so, & eorum admitti debent excusationes, & ipso-

l. inter
l. pe-
nult. ff
de pu-
blic. lu-
dic.

rum Iudicum differenda est sententia. Et quidem cum inter absentes incerta sit admodum Cognitio, & absque audientia reis facta, liquere de causa non possit; non tulerunt ciuilis sapientiæ arbitri, quemquam inauditum damnari, sed in ipso etiam contumaciæ iudicio, causâ cognitâ opus esse rescripserunt. Quinetiâ ubicumque absens damnari potest, ibi quemuis pro eo verba facientem, & absentiam excusantem audiri æquum esse pronuntiavit egregius ille honorarij iuris Interpres Vlpianus. Quo fiebat interdum ut absentes qui ad præstitutam diem non venerant, è reis tamen eximerentur, & post actam à Patronis causam, omnibus planè noxis soluerentur, ac ut ita dicam, citrà pulueris forensis tactum victoriam reportarent. Certè Q. Ligarij absentis fortunas & famam præsidio legis defendit olim M. Tullius; & Deiotaro Regi, qui procùl aberat, luculentam & inuictam, vel ipso sedente Cæsare, præstitit aduocationem: & Lentulus Getulicus solis literis præclaram ac magnificam apud Tiberium defensionem patefecit, & à se quod obiectum erat crimen, repulit & auertit. Sed & placuit nulla præfiniti statique temporis præscriptione, absentes reos requirendos à propugnandæ causæ copia summoueri, quin priùs à Præsidibus Prouinciarum per literas sæpiùs moniti, repetitis subinde edictis, ad Prætoris tribunal fuissent euocati. Ad hæc anni spatium gratioso quodam iure indulgebatur, quo nimirum illi ad inclamata nomina commodè respondere possent, conquiescente interim iudicis officio, donec legitimi temporis curricula deflu-

l. 4. C. de accu. sat. l. feruient. §. publicè ff. de procurat.

l. absens ff. de procur.

Tacit. 6. Annal.

Toto Tit. de Requis. Reis.

xissent. Itaque non quælibet absentia huic dari debet contumaciæ, quæ Iudicis patientiam omnem exhaurit, ipsiusque clementiæ remedium in scelus conuertit. Alia enim quædam est planè causaria, quæ dum iustas idoneasque causas promit & adumbrat, ex ipsa etiam fori desertione quandam sibi apud Magistratus gratiam conciliare, atque colligere potest. Verbi gratia, si per inimicorum impotentem audaciam, ipse locus ad quem absentes euocati sunt, citrà periculum adiri non valet. Si per Potentiorum moras iniectas factum sit, quo minus illi ius dicentis imperio audientes esse possint. Si ab ambitu forensi, à Delatorum coitionibus, & à gratiæ obnoxiis hominibus, in sollicitum metum adducti atque compulsi sint. Si vis quædam maior interueniens, & ad diem sistendi vadimonium, & vltima iudicij experiendi auferat libertatem. Si denique in multa rerum perturbatione, improbæ criminationi ipsorum quoque iudicum accesserit indignatio. Misera quippè ac planè iniqua est eorum conditio, quibus apud exacerbati animi Quæsitores, non est periculosius tacere, quàm causam dicere.

Iam verò si omisso Quiritum, Cæsarumque iure, vel ipsis Summorum Pontificum scitis atque sanctionibus de controuersia disceptandum sit; occurrit imprimis Bonifacij solenne decretum, quo culpa pœnaque absoluuntur absentes omnes, qui non ex formulis, nec peractis iustis iudicialibus, in ius vocati fuerint. Suffragantur Alexandri, & Innocentij Rescripta, quibus causarum Disceptatores momenta omnia

Can.
decer-
nimus
3. qu. 9.

Cap. 1.
de dol.
& con-
tum.

æquitatis, quæ est iustitiæ maximè propria, iubentur expendere, quoties aliquis sacris addictus inter reos refertur, & à Delatoribus lege postulatur. Neque enim patiuntur Summi Pontifices contumaciæ damnari eum, qui iustam aliquam absentiaæ causam obtendere potest. Durioris certè iuris nescia est Ecclesia; è tribunali seueritatis, in consilium æquitatis non inuita descendit, & cùm benefica sit illius manus, nunquàm nisi tremente calamo reis pœnas inscribere solet. Itaque cùm olim vir beatissimus Chrysostomus (cui nihil ad laudem quàm ipsa criminatio fuit illustrius) ob detrectationem iudicij, vt contumaciæ manifestus à quibusdam Episcopis damnatus esset; tam ambitiosum, tamque iniurium decretum Innocentius Pontifex subleuatrice manu circumscribere, atque sanctissimum reum ab exilio, tanquàm à virtutis suæ Theatro, accersere non dubitauit. Scilicet, non modò non imminuit iniusta proscriptio inculpatae vitæ decus sed potiùs honestat, nec exilium turpitudinis nomen, sed calamitatis, nec damnatio pœna criminis, sed iniqui iudicij nota est insignita. Fidem impetrat ipse Parenorum Episcopus Athanasius, quem cùm forte accusator veluti athleta manu confertum in ius conuenisset, non obiit ille vadimonium, nec certandi potestatem fecit. Cùm ergò illi dies iterùm denuntiata esset pro Imperio Antiochenæ Synodi, ne in superiores superbè contumax videretur, hanc recusationis suæ causam expromebat, quod Domnus Episcopus, qui Patrum confessui præerat, & cuius ipse conscientiam implorabat, graues

Cip. 1.
cap. ve-
ritatis,
de dilat.

In Sy-
nod. ad
Quer-
cum.

illi trucésque indixerat inimicitias. Quid plura? exceptionis præsidio mulctatur Athanasius, confurgitur deinde in consilium, porriguntur calculi, ad suffragia decurritur, ac demùm per discessionem penèque conflato iudicio, dignissimus ille Diui Cyrilli Nepos ex Albo Pontificum expunctus, de amplissimo statu indecorè deturbatur. Neque tunc tamen hoc fauciata præiudicio causa, ultimo suo fato perfuncta est, cum postmodùm in Oecumenico Chalcedonensi Concilio iure quodam iudicialis postliminij, de integro restituta, & instaurata fuerit. Eò ergò loci, re accuratiùs & examine pensiore discussa, probatur Patribus Athanasij excusatio, decretum Synodi Antiochenæ circumducitur, & is qui à reiectis, infestisque sibi Disceptatoribus exauctoratus fuerat, ab aliis, qui æquiores erant & potestatis temperantiores, sic in gradum reponitur, vt pristina redditus dignitati, exemplo palàm fecerit iniquos Iudices, qui ius fasque exuerunt, omni crimine grauiores esse.

Quæ cum ita sint, dicendum videtur nec legibus, nec moribus factum esse, cum in Cardinales Barberinos, Principemque Præfectum, tam seueris pœnis animaduersum est. Non enim vt peruicaces iudicij desertores, aut vt erronei improbi sub sua reuocandi signa, frustratoriam captauerunt absentiam; sed per ambitus vim vltimam expulsi, eam quam rebus suis laborantibus, securitatis tutelam sibi parauerant, sine metu amplexi sunt. Apparebat enim illis, fidem dextramque porrigens hospitalis Gallia, in cuius sinum vbicumque violata iustitia, & iniuriis iactata æ-

quitas, & iudiciorum iniquitate oppressa innocentia, solent confugere. Putauerunt ergo illi nihil esse quod transfugij nomine à Romana Sede metuerent, si in hanc se reciperent communis salutis arcem, quam obuiam semper ac munitam ipsi etiam Romani Pontifices in asperrimis ac difficillimis temporibus inuenerant. Et verò si prisca iuris Conditoribus fugitiuus ille non videbatur, qui ad Cæsaris statuam asserendæ libertatis causa profugisset; quis eos in crimen iure poterit adducere, qui hactenus in præsidium Regiæ fidei recepti, vel solo ad Christianissimum Principem aditu, tutissimum sibi perfugium pepererunt. Certè non aliqua trepidantis conscientiæ labe, nec vllius obuerfantis criminis imagine factum est, vt Cardinalis Franciscus Barberinus vrbe foróque cederet. Sed nec ea mente in Galliam traiecit, vt sui furtum faceret, aut se vltrici subriperet legi. Etenim priscae notæ integritas, & infontis vitæ comes dignitas, & fama nullis aspersa maculis, & quæ illum discedentem secuta est gloria innocentiae, ne quidem minimam in eo suspicionem conuenire patiuntur. Sentiebat ille in primis se non tam in ius quàm in iniuriam euocatum, nec apud suspectos & infensos Iudices, æquitati iuris locum vnquam fore reputabat. Sed nec ipsa inopinati mali nouitas, quæ calamitatibus pondus solet adijcere, ab omni metu otiosum esse concedebat. Leges quidem omnes in vota vocare, mores iudiciorum appellare, maiorum instituta interpellare, sanctissimum denique iustitiæ nomen identidem ciere non destiterat. Hoc autem quid aliud erat quàm irritis

l. 17. ff.
de Edi-
lit E-
dict.

vocibus furdas Disceptatorum aures ferire atque astrepere? Neque enim illis fatis fuit Cardinalem ipsum omni defendendæ causæ, iurisque postulandi facultate mulctare, nisi illi quoque aditum ipsum Summo Pontifici supplicandi prohiberent atque præcluderent.

Tanta quippè erat aduersariorum potentia, tantus inardescens accusacionis impetus, vt quamuis potentissimum defensionis telum sit innocentia; nulla tamen aduersus tam ambitiosa suffragatorum studia satis munita, septaque videbatur. Itaque inter has Tonantis Romæ coruscationes, nihil Cardinali Francisco potius erat, quàm vt imminentem auerteret tempestatem, ac in eum se conferret portum, vbi tandem concepta littoralibus Diis vota persolvere posset. Tum verò subibat magnorum quondam Quiritum recordatio, qui nimirum sola iudiciorum defer-tione, non solum magnas delatorum & accusantium minas eluserant, sed omnem etiam inimicorum furori subtraxerant materiam. Accedebat ingenitus altissimis animis libertatis amor, quo accendente stimulosque subinde admouente, maluit ille se subtrahere quàm inter atratos reos sedere, quàm dignitatis & fortunæ fastigia indecorè demittere, quàm se denique ante ora populi Romani triumphantibus aduersariis deformiter traducendum præbere. Ita tamen litem in iudicium deductam deseruit, vt in procinctu stare, & forensi certamini imminere, & noxæ, cuius arguitur, obuiam ire paratus sit, ex quo primum refrigerata paululum accusacione, restinctaque sæuio-

ris inuidiæ flammâ, placabiliori æquiori que fori Genio litare concedetur.

Iam verò quod ad Cardinalem Antonium attinet, terrarum orbi documento ille quidem est, neminem facilius opprimi, quàm qui benefactorum conscientia tutus, malorùmque impendentium cura vacuus, ipsi securitati, quæ frequentissimum est calamitatis initium, indormiscit. Et quidem ille antequam de Roma concederet, iam à Summo Pontifice assidui ministerij immunitatem obtinuerat, quò scilicet facilius posset primaria, quibus præest cænobia lustrare: ac proinde sui subnixus conscientia neminem illi desertionis crimen inducere posse putauit, si nullo nedum reddendarum rationum instituto iudicio, nec ea immunitate vsquam abrogata, Vrbe egrederetur. ille ergo inter desertores recenseri, aut vt Centuriensi cuidam Episcopo iam olim contigit, ex Africanæ Synodi decreto mulctari minimè debuit. Enim verò cum nondum lite auspicata, nec commisso iudicio ab Italia digressus, in Galliam se commouisset, detrectati iudicialis imperij reus, postulari non potuit. Sanè cum Tullianus ille Epicrates priusquam in ius vocaretur, in externam transmigrasset prouinciam, vt vadimonium differretur, & legitimi ordinis dies prorogarentur à Romano Prætore haud ægrè impetrauit. Eadem planè iuris æquitate suadente, cum antequam Antistius ille tribunus plebis iudicium Cæsari dictasset, ille nondum inter reos relatus in Galliam fortè magnis itineribus contendisset, placuit Patribus conscriptis, vt quousque ille sui fecisset

Cap. 1.
de iudic.
apud
Greg.

M. Tul.
in Vetr.

copiam, interim omnis taceret apparitio, delitesceret aduocatio, ac velut indicto iustitio, ipsa etiam horrida præconis vox consilesceret. hoc nimirum benignioris iuris subsidio, indefensis absentibus succursum est aduersus omnes subitas oppressiones, quæ procellæ more in ipsa sereni fiducia emergentes, securos quosque & inopinantes deprehendere atque disijcere solent. Etenim si præsentem reo, & argumenta litis refellente, iudici tamen obrepere non admodum est difficile; quos, eo absente, dolos improbus momentorum captator, & articulorum auceps non concinnabit, non comminiscetur? fallaces sunt ex longinquo rerum species quibus credimus; cum rebus ipsis deliberandum est, nec præsentis tantum sed vigilantis est, forenses omnes captiones atque decipulas obseruare. Sensit hoc hæctenus Cardinalis Antonius, atque è Gallia iam audit & experitur, quàm durum sit negotium rem habere cum illis hominum oppressoribus, & aduersariis præpotentibus qui auctoritate quasi telo armati sunt; imò cum iratis Iudicibus qui non vultum legis, sed inimicorum animos videntur induisse. Iniquè verò apud illos Reus desertæ Patriæ criminis insimulatur; non enim ille prius in Christianissimi Regis clientelam, fidemque se contulit atque commendauit, quàm velut insitus Gallico Regno ciuis & videri, & haberi potuerit. Iactet se quantum volet magnificentissimè, non hominum tantum, sed etiam *Diuum domus aurea Roma*, & se vnâ cunctarum gentium in toto orbe patriam esse prædicet. Non hunc illi honorem inuidemus;

fed imperij noſtri principem urbem, in qua nemo peregrinatur, eiufdem planè gloriæ conſortem, non debet non agnoſcere. Illam exerto pectore, & aperto ſolutoque ſinu, ſculptores pictoréſque effinxerunt; non quidem ludentis artis caſu fortuito, ſed ex animi decreto ratoque conſilio, vt oſtenderent eam nemini alienam eſſe, ſed omnes ad ſe confugientes admittere, fouere, complecti. Cùm itaque ex Papiniani oraculo, adoptatus non mutet ciuitatem, qui ſcilicet tanquam bis genitus duas adipiſcitur patrias, non eſt cur Cardinalis Antonius velut transfuga ex lege Papia vindicetur atque repetatur. Et ille quidem primam non exiit patriam, ex eo quòd alterius nomen implorauit; ſed qui nuper Romæ iura Galliæ aſſiduus defenſor ac Tutelarius aſſerebat; nunc vicem repoſcens in ipſius Galliæ Tutela ſecurus quidem latet atque conquieſcit.

l. Ordine ff. ad Municip. & de incol.

Eadem eſt Principis Præfecti fortuna, idem animus, eadem conditio; nam & inter abſentes ac deſideratos inſclamatus eſt, ac etiam Romæ nunc de tam inopinatæ abſentiæ cauſis inuidioſè diſceptatur. Imo verò renouatur quodammodo proterui delatoris vetus accuſatio, qui clariffimo viro Q. Sceuolæ diem dicere, dicamque illi non alia de cauſa ſcribere auſus eſt, quàm quòd lateris deflexione, non totum corpore telum excepiſſet. Neque enim aliud quid diuerſum molitus eſt Urbis Præfectus, cùm fuga quaſi corporis declinatione ſibi conſulere in animum induxit. Non erat ille certè tam ignarus rerum atque inſolens, vt nesciret quanta illum circumſtarent, ma-

M. Tul. pro Roſc. Ame.

nerentque dura quidem & aperta pericula, quàm imminens esset libertatis damnum; quàm iniquis denique conditionibus, cum forensi gratia pollentibus aduersariis haberet decertandum. Hæc ergo indignatus, ac ne omnem diù collectam, recentique ira exacerbata vim iniuriarum cogeretur excipere, cui par non erat oneri cedere, atque tam iniquæ obnoxixque sorti obsecundare, necesse habuit. De hoc autem consilio graues cum-primis atque luculenti Authores erant summi illi Duces, qui ad causæ dictionem vocati, aut prolato è sinu Togæ Rationum libros discerpserant; aut ne Reorum sordes ac squalores induerent, deque innocentia sua cum inimicis disceptarent, indignabundè ciuitatem mutauerant. Hac nimirum illi tam ingenti exuperantia, hac tanta animi præstantia, non solum accusantium pertinaciam cum magno eorum calumniæ ludibrio, cohibuerunt; sed exarmata penitus accusatione, ipsum quoque tribunalis famosum iudicium, in Theatri plausum perhonorificum conuerterunt. Quæ est ergo ista tam infesta ira, tam insaturabilis cupiditas, tamque acerba ministra auaritiæ calumnia; quam nec Rationalium Tabularum prolatio, nec Cardinalium Barberinorum liberum exilium, nec Principis Præfecti mœsti Penates, nec nobilissimæ castissimæque coniugis lachrimæ, nec denique eorum omnium afflictæ spoliataque fortuna, aut placare, aut lenire, aut explere potuerint. Videat hæc, seriòque expendat, *Terrarum Dea, gentiumque Roma*, & oppressorum vota supplicia, humilésque preces assuescat.

tandem exaudire. Vix enim sibi temperat æquus quisque rerum æstimator, nec potest non indignari tantam esse inter tot Metellorum, Catonúmque Nepotes, tam sceleratæ audaciæ, tamque insolentis calumniæ licentiam & impunitatem. Ecquis veri patiens audire possit Cardinales Barberinos, ac Urbis Præfectum ex Pontificiis pecuniis sordidum sibi lullum facere in animum induxisse, qui paulò ante tam abstinenter se gesserant, ut semper oblata sibi munera raro exemplo repudiarint, ac posthabitis Principum incitamentis & allektionibus Urbini Ducatus ditionem ad domesticas copias adiungere neglexerint, atque tam commodæ idoneæque rem familiarem amplificandi ac exaggerandi occasione immingere noluerint?

His ità constitutis, videamus quibus argumentis, quibus rationum momentis Apostolicæ Cameræ Cognitor, tam iustas tamque idoneas absentiaæ causas eleuare atque euertere conatus est. Nititur ille primùm Summorum Pontificum Pauli IV. Leonis X. aliorúmque sanctionibus, quibus animaduersum est in quoscumque Cardinales, qui præsentés atque per se suum obire munus præfractè detrectauerint. Sanè Theodorum Cappadociæ Episcopum Vigilius Pontifex eadem de causa in ordinem coegit, & Leo IV. eo nomine, decretorio iudicio Anastasium Cardinalem ab altissimo dignitatis gradu præcipitem deturbauit; neque tamen his omnibus præiudiciis Cardinalium Barberinorum causa vllatenùs laborat. Ac primùm quidem vnicuique Paulianas, Leoni-

Cap. 1.
de Clez.
non re-
sident.
apud
Greg.

násque constitutiones acriter intuenti, aut illæ planè incongruentes, aut exceptionibus labefactatæ, aut exoletæ feueritatis videbuntur. Imo cùm Paulus IV. edixisset ne Cardinales vt certissimi Aaron filij, à præpotentis Dei tabernaculo vsquam abscederent, nullas tamen à desertoribus pœnas expetiit. Ac proinde Paulianum hoc decretum earum legum albo, quas imperfectas Vlpianus vocat, adscribere nemo qui modò iurisconsultorum themidem salutauerit, vsquam dubitabit. Imperfecta verò illa lex est cui aliquid prohibere sufficit, non etiam vt pœnam irroget, aut quod contra factum est irritum ducat. Trēs nimirum legis positiones, magna illa iuris decora esse voluerunt; procœmium scilicet, caput, & sanctionem. Suadet enim procœmium, caput edicit, sanctio verò punit. In procœmio præit utilitas, in capite lucet veritas, in sanctione viget authoritas. Itaque cùm suadentis legis nullam esse virtutem prudentibus placuerit; frustra implorantur Pontificiæ illæ constitutiones, quæ assiduam Cardinalium præsentiam neque pœna sanciant, neque vllò indictæ multæ compendio firmant. Non ergò eadem est ratio Cardinalium, & eorum qui olim à castrorum labore atque puluere nusquam alieni, ob perpetuam in statuiis suis præsentiam, præsentales vocabantur. Illi enim ni præsto semper essent, & imperatorum signis æternum hærent, & tentorium pro domo ac penatibus haberent, in pœnas legibus sancitas & indictas incurrebant. Et quidem indulgentiùs cum Cardinalibus, quàm cum Diali flamine, aut Rhodio Nauis exerci-

Vlp. in
fragm.

l. Vlt. c.
de offic.
mag.
milit. l.
4. c. de
appar.
mag.
milit. l.
11. c. Ni-
cephor.
hist. Ec-
cles. lib.
27. c. 1.

tori actum esse comperimus: neque enim illi impunè abnoctare, nec isti extrà nauim excubare concessum erat. Neque verò causa est cur hic de Anastasio Cardinale annosam ac plusquàm secularem redintegremus quæstionem. Ille enim quinquennalis desertionis reus, sine sede, sine lare errabundus ac refuga; ille inquam, Vertumnus alter, tot mentitus formas, inque tam diuersas versus facies, nullis vnquam præconiis, nullisque peremptoriis edictis, vt miles emancipator, ad sua legitima castra reuocari ac retrahi potuerat. Sed & personuerant sæpenumerò aures eius hac Romani imperatoris æquissima voce, *Si uxorem dimittis, Et dotem redde*, neque audiendi ille insolens, legumque peruicax contemptor, ad nomen respondere, aut annuere dignatus erat. Vt iam admirari nemo debeat de iudicio quo in confessu Romano damnatoriis omnium Patrum tabellis exauكتورatus, ac velut in militiam deteriorem datus est.

Cæterùm nihil est etiam quòd debeamus metuerè ab illa Pauli III. & Pauli V. constitutione, qua sacri Collegij purpurati Patres extrà imperij Pontificij fines, absque bona venia prohibentur aberrare. Neque enim sedenti adhuc in Petri Cathedra Legislatori obtemperatum est, cum qui sub id tempus Roma cesserant, Cardinales, non ideò tamen in intermissæ assiduitatis crimen visi sint incidisse. Accedit iam Leonina constitutio, quæ sacratæ quidem sanctionis est, cum ni pareatur, multas illa graues pœnas minaciter incutit ac indicit. At verò non hanc Leo Pontifex impulsu suo, aut *proprio motu* pertulit, cum plus

quàm mille Patres ad Lateranensia comitia euocati; adstantibus coram aut per se, aut per Legatos Principibus quotquot Christiana Tellus habuit, non inuiti subscripserint ac subsignauerint. Tùm etiam non in alios Leoninæ constitutionis pœnæ distringuntur, quàm in eos qui per contemptum ac impudentiam sanctioribus illudere legibus, ac ipsi etiam legillatori obtrectare non abstinent. At verò longè abest, semperque abfuit à Cardinalibus Barberinis in fausta hæc cogitatio; Vnicuique scilicèt compertum est illos agnoscere ac venerabundos suspicere Apostolicæ Sedis sacrosanctam Majestatem, cui nimirum prona vndecùmque supplicant jura, & à quâ omnis sacræ iurisdictionis amnis quoquò versum profluens, emanat. Est etiam illis semperque fuit erga Summum Pontificem, summa pariter obseruantia, & ex quo ille ad excelsissimum istud, cælóque proximum dignitatis atque amplitudinis fastigium euectus est, hunc honorem illi Deum fortunare, impensè ac ex animo voluerunt. Sed nec vllum vnquam officij genus prætermiserunt, quo summissis fascibus Innocentium X. *Episcopum Episcoporum, potestate Petrum, vñctione Christum*, plenior obsequio demererentur.

Non eadem profectò mens, nec par fuit olim quorundam Cardinalium ergà Leonem X. cultus ac obseruantia. Illi quippè velut signo dato, ad fas nefasque miscendum tam impotenter coorti sunt, vt post æquatas eorum sceleribus pœnas, miseri quidem essent, non tamen miserabiles. Ecquis enim Alfonsi Petrucij Cardinalis obnoxix funestæque fortis mi-

tis miseresceret, quem nimirum exitiali percitum infania, Rerum Italicarum nobilis inprimis ac elegans Scriptor asserere non dubitauit. Non illi satis fuerat *Sacerdotum Principi maledixisse*, eique furias omnes inuocasse; nisi etiam, ut opportunum ictibus aggrediretur, in purpuratorum Patrum Senatum atrox odij, cum occulto mucrone venisset. Inauditum sanè in omni memoria scelus, rara nequitia, & ut hiatus terræ, aut de cauernis maris ignium eruptio, portentis potius quàm criminibus annumeranda. Ecquis, inquam, Hadriani Cardinalis ab vrbe Messoris habitu proficiscentis, & ad vitæ exitum angore conscientiæ latebras quærentis, duram quidem sed promeritam doleret vicem? Neque enim tantum ex fatidicæ cuiusdam mulierculæ oraculo, cæca regnandi cupidine inductus, Leoni mortem optauerat & ominatus erat; sed diris etiam ac immanibus verbis illum execratus, scelestum facinus infano animo meditatus erat, ac denique confecti, paratique veneni suspicionem atque famam non dimouerat, non expurgaue-
rat. Sed neque obtegendæ, aut silentio dissimulandæ erant Riarij, Saulij, aliorumque Cardinalium coniuratorum factiones, vel eò magis quòd iam delibati affectique nominis, paulò antè lege publici Iudicij interrogati, adnotati, proscripti, ac tandem Iuliæ legis pœnæ relictifuerant. Iulius II. quoque alios Senatu mouit, non quòd iniussu Romam egressi in externas transiissent Prouincias, sed quòd cæca rerum nouarum cupiditate perciti, omni Ecclesiasticæ unitatis amore posthabito, Pisano se sisterent confessui.

Paul.
Iou. in
Leon.
X.

Paul.
Iou.
eodem
loc.

J. Quis-
quis C.
ad I. Iu-
liam
Maie-
statis.

Leo nihilominus, etsi iniuriæ pariter atque beneficij grauis esset æstimator, eos tam speciosè pristina dignitate perfrui benignè permixsit, quàm fuerant infestè à Iulio deturbati. Ità nempè quæ ab initio inuidiosæ accusationis flamma magna congerie conuoluerat, diductis quibus alebatur pabulis, facilè concidit. Enimuero nunquam in tantum ad omnium perniciem excresecet calumniatorum perdita & impotens nequitia; nunquam sic contra innocentiam coniurabitur, vt non illi tandem emergere ac respirare concedatur.

Verùm quoquomodo sese res habeat, has omnes Pontificias Constitutiones, quæ de non intermittenda præsentia hætenus sunt perlatæ, oblitteratas penitus & in desuetudinem perductas, ipse patefacit rerum Cenfor, & optimus Magister vsus. Numquid enim sub ipsam Leonini diplomatis promulgationem, Grimanus Cardinalis ex Romani Pontificis oculis, atque etiam è conspectu ciuium abire dubitauit? Quid sub Paulo III. Medices & Pacæus? Quid sub Iulio III. eiusdem consortes dignitatis Farnesij fratres? Quid sub Pio V. Delphinus Cardinalis? Quid sub Gregorio XIII. in Galliam quasi postliminio reuersus Armagnacensis? Quid sub Clemente VIII. Cynthius Aldobrandinus, & Farnesius? Quid sub Paulo V. Petrus Aldobrandinus S. R. E. Cameraarius, Detus, Vrsinus, & Zapata? Quid denique sub Urbano VIII. & Innocentio X. alij quàm Barberini? nonne hi omnes iugis militiæ legibus neglectis, vltro citroque commeauerunt, ac omni metu liberi, aut in

Galliam deflexerunt, aut alios terrarum tractus prout cuique placuit, obierunt? & tamen quis eo nomine ad accusationem profilire? quis eos in crimen violatæ Pontificiæ authoritatis accersere? Quis lege interrogare? quis denique ad pœnam reposcere aut sustinuit, aut aggressus est, aut etiam cogitavit?

Nec est quòd Actor publicus ad hanc Romanæ Reg. 15.
Cancellariæ Regulam confugiat, quæ Cardinales in statuis suis præsidii assiduos esse iubet. Nam etsi hanc illa præsentiam desideret, non tamen eos vrget interdictis, aut ad pœnam vocat, qui peregrè exeundo, omnem desiderij sui expectationem non expleuerint. Idque nemo patiens veri diffitebitur, ad quem peruenerit Pauli Pontificis eo nomine Tertij sacra In Bul-
lar.
constitutio. Voluit enim ille vt absentes Cardinales vbicumque gentium essent, perinde haberentur, ac si in ore Populi Romani versarentur, aut etiam in ipsius Summi Pontificis vultu continenter acquiescerent. Et verò non vnus loci viri dici debent illi, à quibus in dies tam multa sunt adimplenda, seu magnis Regibus Consilij lucem affundere, seu ingentes Regnorum Rationes procurare, seu denique cum negotiis ex toto orbe confluentibus, paria facere necesse habeant. Cæterum à recta disceptandi ratione aberraret Actor, si laboranti causæ suæ subsidia vellet comparare ex illa nupera Innocentij X. constitutione, quæ tam districtæ, tam expletæ, tamque inauditæ seueritatis videtur, vt vltrà nihil leges habeant quod purpuratis Ecclesiæ Romanæ Patribus minentur, & incutiant. Nobis autem quibus non est datum

in Arcana Numinum pertingere, ignorare licet quā tandem ratione, quo iure, quo more, quōve exemplo factum est, ut hæc pœnalis sanctio ad res etiam iamdiū gestas porrigatur atque protendatur. Certè supremus ille cœlestisque Legislatoꝝ, qui non, ut olim in lapideis paginis, sed in mollibus præcordioꝝ Tabulis legem suam exaravit & insculpsit; nulum sibi in præterita ius præterquam obliuionis, voluit vindicare. Eo planè modo lex ipsa ciuilis, quæ est *Ratio summi Iouis*, & ipsi Religioni suos Natales acceptos refert, in futurum tantummodò prospicit, nec Iano Bifronti similis, in tempus exactum intentam oculorum aciem reflectere solet. Illius ergo munus est quid faciendum, fugiendūve sit præscribere, futurisque dare formam negotiis, non ad facta præterita reuocare. Quid enim illi peccauerunt qui præsentis, nouæque legis inscij, antiqua maiorum instituta, pristinosque mores secuti atque amplexi sunt? Sanè Timocrati succensuit olim Demosthenes, quòd ille parum iuris intelligens, insolenti decreto exactum tempus cum postero confudisset. Sed & ipse Romanæ Parens Eloquentiæ prædonem quendam Magistratum exagitauit, eo præsertim nomine quòd editum capitalis sanctionis in præteritum concepisset. Neque ideò haud immeritò iuris inscientiam vehementius illi exprobrauit, cum magnæ illæ Iuriconsultorum animæ se leges in futurum dumtaxat, non in præteritum valituras condidisse dilucidè profiterentur. Quæ enim illi agendi, cogitandique pollebant solertia, suas omnes expleſse partes putabant,

l. leges
C. de
leg. l. 1.
ff. ad
leg. Fal-
cid. l.
iube-
mus C.
de test.

Act. 3 in
Verr.

Nou. 9.
99. l. ult.
C. de
legit.
hæred.

si præteritorum meminissent, præsentia cernerent, futura præuiderent.

Atque hæc sunt inter cætera, quæ facilè persua-
dent non eam esse mentem summi Legislatoris In-
nocentij, quam nuperæ Constitutionis verba in spe-
ciem præferunt. Cùm enim nobilis Legum scien-
tia, non in verbis consecrandis, sed in ipsarum vi ac
potestate posita sit; hinc est vt vbicumque animi
coniectura capienda atque ducenda est, voluntati
verba debeant inferuire. vt nec certe calumniari iura
oportet, aut etiam prudentum virorum auctorita-
tem ad insidias detorquere. Quoties ergo legis verba
ab æquitate videntur absona, aut in plures ducuntur
intellectus, suadet ratio, vt quia scribendæ legis causa
voluntas extitit, id vnum etiam spectare debeamus
propter quod lex perscripta est. Atque in ea fuit olim
sententia Seruius ille Sulpicius qui Iuris Antistes me-
ruit appellari; putabat enim ille potentius esse quod
in tacita Legislatoris voluntate certissimis eminebat
vestigiiis, quàm quod in Albo fallentibus literarum
apicibus exaratum erat. Hoc vnum superest, vt per-
mittamus nobis dicere, seuerum hoc nouæ Constitu-
tionis quasi telum, Summi Pontificis manu fugisse
potiùs, quàm emissum esse.

Hactenus de idoneis absentiaë causis disputatum
est; iamverò institutæ disceptationis Ratio postulat,
vt de iustis dilationum spatiis ex mente legum indul-
gendis, videamus. Et olim quidem in pœnis irro-
gandis sic Iudicem formula includebat, vt eas ille nec
intendere, nec remittere, nec etiam emollire posset.

l. scire
ff. de le-
gibus l.
penult.
ff. ad ex-
hibend.

l. respi-
ciendū.
l. penul-
tim. de
pœn.

l. i. de re
Iud.
l. i. de
iur. de-
lib.
l. i. de
dilat.
l. f. de
dol.
mal. ex-
cept.
l. inter-
dum ff.
de Iud.

Quare cum singulis maleficiis certa quædam legibus pœna constituta esset, ideo Prætor, aut Recuperator in ferenda sententia legem tantum, non etiam pœnæ genus exprimere solebat. At è contrariò in prorogandis, ampliandisque vadimonij diebus, tota eius rei Cognitio Iudicis arbitrio fideique permittebatur; adeò ut ille nullis iam adstrictus iuris vinculis, iudicium depromeret, non quidem ex contextu legis, sed prout æquitas aut humanitas, iudicantem impellebat. Enimverò cum persæpè calumniantium improbitate, ipsius etiam innocentia defensio trepidet, ac interdum intercludatur; humanum est dare spatium excutiendæ veritatis, ac interim suspensâ manu patientiam laboranti accommodare. Hanc enim Religioni suæ debet Iudex, quia pars magna iustitiæ illa est, & Rationis iura quibus totius Reipublicæ status constat, aduersus iram quasi vindictâ in libertatem asserit ac defendit. Et ira quidem in ferendis sententiis properat, atque præcipitat, quia id æquum iudicari vult, quod iam inconsulta festinatione iudicauit; Ratio contrà moras ducit, quia id iudicari desiderat quod æquitati consentaneum est. Certè nemini unquam satis lenta esse potest illa fori arena, in qua de existimatione, de fortunis, ac etiam de salute dimicandum est.

Can.
Deus i.
quæst. i.

Cæterum cum Iurisconsultis consentiunt Pontificij iuris Authores celeberrimi; inter quos Euaristus Dei Opt. Max. memorabili ac in omnem æternitatem duraturo exemplo, Iudices omnes à quocumque præcipiti studio retrahere conatus est. Etsi enim sum-

mus ille rerum arbiter præſente potentia, nec abſente natura cuncta peruideat, & per omnia commeeat; ſuum tamen tardè ſemper procedens iudicium ſuſtinuit, nec ſe primo Parenti præſentem magis, quam clementem Deum impertitus eſt. Cùm itaque abſentibus legitimi temporis ſpatia denegari nulla iura patiantur; eorum tamen propenſior benignitas eſt in egregias illas ſpecioſaſque perſonas, quas non magis Gentilitia claritudo, quàm ſpectata virtus ad honorum culmina, dignitatũque apices fœliciter euexit. Quoties ergo cum eis apud Iudicem decertandum erat, interueniebat admonitio quædam verecunda; quæ ſcilicet nec imperioſè repoſcebat, nec inurbanè in ius pertrahebat. Tùm verò quo faciliùs Iudicis animus ab aliqua contra clariffimos reos inſita opinione flecteretur: & ampliores dilationes, & maiora iudicialis diei laxamenta denegare quaſi piaculum erat. Licuit olim Regibus Lacedemoniorum, principali quodam iure tam libera, imò & legitima vti contumacia, vt ab Ephoris ſæpiùs vocati, venire tamen ad conſtitutum diem recuſarent, & aſpernarentur. Sed & planè ad glorioſum Regum verticem, haud longo interuallo accedit ſublime illud, ſummòque proximum Cardinalium faſtigium. Hos enim habet Aſſeſſores, imò ſui partes corporis, ſummus ille Princeps Sacerdotum, qui eſt velut cardo totius Eccleſiæ, quo librata moles ingens conſiſtit atque ſuffulcitur. Vix enim eſſet oneri ferendo, nec Romanum hoc cælum tam facilè ſuſtineret ſine his Collateralibus, qui grauiſſimos illius labores conſiliis ſuis iuuant ac leniunt,

eique Terrarum Orbem iudicanti præsto adsunt, & vigilantes assident. Quamvis ergò utile sit Reipublicæ, neminem ita eminere oportere, aut se supra censoriam notam omnem efferre, ut non possit legibus interrogari; semper tamen personarum nobilitati, splendori, dignitati, ac etiam Auorum proximorumque inclytæ memoriæ datum est, ut formulis solutæ & earum absentia ciuilibus comiterque sit habita, & absque insolentiæ crimine, vocantis Iudicis Imperio potuerint interdum non obtemperare. Ea nimirum est magnarum virtutum sacra conditio, ut non præsentibus solum illas, sed etiam ablatas à conspectu, cæloque redditas magnâ curâ, summâque veneratione colamus. Et si verò ex nobilissimi Iurisconsulti Responso, non faciliè detur Actio aduersus Consularem receptæ auctoritatis, atque vitæ emendationis; malunt tamen Cardinales Barberini, Princépsque Præfectus, innocentia & integritate, quàm dignitatis amplitudine, aut generis nobilitate, à crimine tutos se præstare.

Vlpian.

Itaque quod sæpè aliàs contestati sunt, apud æquos & in utrâque partem propensos Iudices, præsto sunt causam dicere; apud eos verò non possunt agere, quorum oculis etiamsi veritas sæpius ingeratur, errorem tamen suum & amant, & tuentur. Proniores certè ad lenitatem Iudices esse debent, & in grauioribus pœnis, seueritatem legum cum aliquo temperamento benignitatis subsequi. At isti tamen legitimum omnem pœnarum modum excedentes, grauissimas inprimis multas inde auctas & aggestas, Reus

Reis adscripserunt. Sanè ita sui arbitrij Iudex nunquam fuit, vt penitus à legum præscriptis posset recedere, aut vltra earum desiderium pœnas protrahere atque irrogare. Permultum enim interest vtrum quid nobis officio Iudicis, an actionis iure debeatur; Actio quidem & obligatio necessitatis vinculum quoddam est; officium autem Iudicis cum æquitate, non etiam cum necessitate coniunctum esse voluerunt Romanarum olim legum perpetui Dictatores. Facti porro quæstionem iudicantis Religioni & arbitrio crediderunt; pœnæ verò persecutionem non eius voluntati, sed ipsius legis authoritati, meròque imperio reseruauerunt.

l. vlt. ff.
quod
cert. loc.
l. i. C. de
Iud.

Atque inde est quòd Reçtoribus Prouinciarum, ne reis mulctam dicerent vltra duarum vnciarum auri summam, interdictum erat. Sin verò cæteri spectabiles Iudices qui potioris erant gradus, vsque ad tres vncias mulctam fortè protulissent, non idèd tamen demandatæ Iurisdictionis fines transcendisse videbantur. Proconsules autem, Comites Orientis, necnon Præfecti Augustales, culpæ obnoxios senarum vnciarum auri summa, pro luce dignitatis suæ cohibebant, atque compescebant. Solis Præfectis Prætoriis, qui vicis sacre meruerant honorem, datum erat, vt etiam ad quinquaginta librarum auri mulctam peruenire possent. Non ergò illi tanti fastigij Magistratus, infinitam sibi dicendæ mulctæ licentiam arrogabant; quin summopere cauendum illis erat, ne eidem personæ, in eadem causa, & vno in anno, amplius quàm trina mulctæ castigatio infligeretur, &

l. vlt. C.
de mod.
mul-
ctar.

adscriberetur. Quòd si forte ex his aliquis legis Imperium non satis perferens, legitimum excessisset modum; restitutioni factus obnoxius, dupli pœnam exolvebat. Hæc nimirum fuit olim in Iudiciis Romana gloria: Hæc illa Regnatoris Populi in constituendis, temperandisque pœnis, prudens humanitas: Tit.Liv. Hæc inquam, illa solida veraque iactantia, qua *Nulli gentium minores placuisse pœnas*, prædicabat. Et verò tam multis ille benignitatis & humanitatis condimentis iudiciorum acerbicatem mitigauerat; tam lenibus etiam verbis ipsius rei tristitiam permulserat, ut cum durius animaduerneret Iudex, non ille occidere, sed *lege agere*, diceretur.

Quantum verò ab hac antiqua Majorum gloria desciverint Apostolica Camera Cognitores, vel immodicæ illæ, ac legum omnium præscripta modumque excedentes multæ, nemini non persuadere possunt. Absentes siquidem ita urgere, ita premere, non modò iudiciariæ legis non est, sed potius immanitatis omnem humanitatem repellentis. At nec illi quoque à iuris regula, legisque præscriptione, fœliciori aliquo deflexerunt errore, cum vniuersæ pecuniæ publicæ rationes ab vnoquoque in solidum expostularunt. Si enim Iurisconsultorum more inductionibus hæc fori veritas sit asserenda; occurrit in primis Tutelæ comparatio, quæ cum se sacro depositi nomine tueatur, nihil sane est ad eliciendum, captandumque Iudicium fauorem, aut potentius, aut magis efficax. Si tamen aliquandò Tutela forte ità per plures spargatur, ut vrbica vnus, peregrina alius admini-

stret negotia; in hac quidem specie, intra pubertatem Contutoris factum, illius quoque Collegæ qui potuit ac debuit facere, sic imputatur, ut communis periculi nulla possit esse deprecatio.

Sed si tres aut quatuor, diuisa inter eos gestione, Tutelam attigerint, & ex his vnus patrias pupilli fortunas non minimo affligerit damno; ex Seueri & Antonini Rescripto non communicari periculum comperti iuris est. Cæterum & si ex Contutoribus nonnulli in tutela grassati fuerint, si modo illi æri alieno soluendo sint, diuidendam esse inter eos actionem respondit olim Vlpianus: Porrò si ex duobus Magistratibus Collegis, vnus in administranda Republica sordidè egerit, & vterque idoneus reperitur, ex prudentissimi Pauli sententia, mutua vice periculum non præstant, sed pro parte quisque conuenitur. Si denique duobus, non quidem simul, sed separatis portionibus, publicæ cura pecuniæ demandetur, & ex his alter peculatus crimen admiserit, non certè coniungentur in pœna, qui in culpa separati reperiuntur, sed quas quisque promeruit flagitij pœnas persoluet. Enimuerò cum nulla sit maleficiorum societas, non est præter æquum, ut vnusquisque ex suo admissio legitimæ subijciatur pœnæ. Peccata suos teneant authores; alieni nemo criminis, aut etiam periculi constituatur successor; subsequatur denique pœna scelus, nec vltrà progrediatur coërcitio, quam commissum reperiatur delictum.

Spretis tamen & antiquatis his omnibus iuris & æquitatis auxiliis, repetita à Pontificiis Cognitoribus

l. Diui
l. si plu-
res. ff. de
admi-
nist. tu-
tor.

l. i. ff. de
tutel. &
rat. di-
strah.

l. si pu-
pillus l.
in Ma-
gistr. ff.
de Ma-
gistr.
con-
uen.
l. vn.
quo
quisq.
ord.
con-
uen. lib.
ii. Cod.

proferuntur sententiæ, in quibus tamen omnibus nec iudiciorum mos seruatus, nec sua legibus asserta reuerentia, nec ullus denique legitimæ disceptationis modus est habitus. Quin potius vt summa cum iniuria executioni res iudicatæ mandarentur, confestim lege agitur, pignora capiuntur; Reorum etiam existimatio penè simul cum bonis ex edicto possidetur. Quid plura? rebus omnibus exuuntur dignissimi, ac ex his cunctis, quos vnquam miseros fecere virtutes, innocentissimi Urbani VIII. Nepotes; idque viuo videntèque, ac in Ecclesiæ folio sedente Innocentio X. Ignoratur autem maiorine infontium reorum, an Romanæ Aulæ iniuriâ factum sit, vt qui nuper ex ipsa Religionis arce, quasi de cælo seruantes, Populorum, Regnorum, totiúsque Orbis Christiani fata euoluebant: nunc extorrem, inopémque fortunæ vitam subire coacti, ab egestate sub honore dignitatis laborante, liberandi sint atque defendendi. Indignum sanè facinus, vt quem non à longa die, Apostolicæ Sedis fiduciarium Legatum, venerandúmque linguæ summi Sacerdotis oraculum, ac velut *Phæbigenam Diuûm Interpretem* Gallia suspexerat; eundem nunc profugum exulantem, spésque suas alienis subsidiis videat consolantem. Neque enim aduersis rebus, alio malorum fomento, subleuatur, quàm quòd non vsquequaque infœlix virtus, mole illi ac honorificum concesserit exilium. Hanc nimirum labem apud Posteris inuentura Roma, vllò vix vnquam luet piaculo, nec sacrum hoc, portentóque simile commissum, ullus ab Hetruria euocatus Aruspex,

procurabit, expiabit. Sanè laborabit Annalium fides, cum Camerarij munus, quo Cardinalis Antonius fungebatur, vel ipsi Controuersia Disceptatori, delatum ac mandatum narrabitur. Obstant quippè vtriusque iuris Authorum placita; obstant Prætorum edicta, Interpretum decreta, in mores recepta; obstant denique ipsius Rationis & Æquitatis dictamenta, quò minùs quis ius sibi possit dicere, atque suam in aliena lite, causam peragere. Ecquis enim vnquam sui commodi Iudex erit, qui se non sibi æquiores quàm reo præbeat? Qui ad charitatem sui compositus, suæ non pareat naturæ? qui impotenti, Iudicii que nesciæ fortunæ moderari queat? gentes profectò alieni cuiusque impatientes arbitrij, faciliùs quis reget, quàm suum sibi tradet animum, affectus proprij seruitute absolutum. Quare cùm olim cunctarum Gentium Arbiter Populus, rem alienam in honorarium deductam iudicium, suo ille sibi decreto addixisset; reclamabant litigantes, & Deos hominésque testabantur ingens fieri flagitium, ac subinde obsecrabant ne ex eo quod Iudices electi in rem suam litem vertissent, pessimum facinus peiori adiungeretur exemplo. Et verò intemperantis planè ac ferocientis animi ille sit oportet, qui cùm de crimine cognitionem suscipit, infœlicium reorum pœnis, non ipse exhorrescens fruitur, legumque vindictam & animaduersionem sibi ipsi exhibere ac præstare non dubitat.

Cæterum non quidem melioribus Auspiciis, Cognitor ille Pontificius in alias se causæ partes insinuassee visus est. Quam enim de subducendis calculis,

Tit. Liv.
Dec. 3.

incundisque Rationibus edidit Actionem, priuatis illam certè odiis magis, quàm publicæ vindictæ datam, haud magno negotio demonstrari potest. De quo vt inter omnes liqueat, præmittendum est; variis legibus, Iuliis scilicet, atque Iuniis, Calpurniis ac Seruiliis repressos olim atque arctè cohibitos depulatores illos, qui ab expilandis Ærariis, aut à populandis vexandisque Prouinciis, mentes, oculos, manus nec abstinere, nec à seipsis temperant. Tanta verò, tamque incorrupta harum legum seueritas erat, vt nec inflecti gratia, nec perfringi potentia, nec ullis precibus emolliri possent. Quin potius solis inopibus salubres, aliàs semper surdæ, inexorabiles, superbæque Magistræ, Potentioribus hac imperiosa voce minabantur, *Qui Prætor ex his legibus quæret, de ijs querito qui Prætores, Consules, Dictatores, aut in aliq Magistratu pecunias abstulerint, interceperint, in rem suam verterint; aut quo quis auferat, intercipiat, vel in rem suam vertat, fecerint.* A primis autem Iurisprudentiæ cunabulis, cùm nondùm marmor aut ebur insculptæ leges illustrassent, cùm non fora, non porticus Album Prætoris exornasset, solæque spiraret in animis reuerentia, & imago naturalis æquitatis; quæ dabantur peculatus, aut Repetundarum, aut de residuis actiones, priuatæ tantùm erant, nec in eos qui peculatum fecerant, publicis ullis agebatur iudiciis. Sed cùm vergente Æuo, desciscenstæque à virtute Republica, præcipiti lapsu ad vitia transcursum esset; certæ tunc leges hac de causa rogatæ, certum tribunal designatum, certique fuere Prætores constituti, qui de omnibus his famosis

Quæstionibus decernerent, atque in quoscumque pecuniæ publicæ direptores, suppressorésque potestate animaduernerent.

Quibus ità definitis, videndum est an exsummæ status Ecclesiastici Præfecturæ gestione, tantorum criminum invidiâ laborans ac conflagens Cardinalis Franciscus Barberinus, legitimam Prætorij Ediçti pœnam non commisisse tantum, sed etiam commisisse videatur. Ac certè quidem, ex quo primùm Pontificium in Italia bellum & affectum, & adornatum est, delecti sunt ab Urbano Pontifice militaris impensæ Quæstores, quibus actus sui Rationes exscribere, conficere, ac referre incumberebat. Quod ut ab illis factum est, ità ni solidam, inculpatamque in his omnibus fidem præstiterint, atque exoluerint, non recusant quin ab eis, reductis calculis, repetantur pœnæ, quas nec deprecantur, nec ullam supplici postulatione veniam implorant. Atque hoc quidem planè est ex Romani Prætoris mente, cuius hæc agnoscimus verba, *Si is unde petitur prius urbe cesserit quàm ea res iudicata erit, Prætor ab ijs querito ad quos eam rem peruenisse constituerit.* Cùm itaque ad Pontificium Ærarium, ex his qui Quæsturæ militari præpositi erant, nonnulli hæctenus confectas & inductas in ordinem Rationes retulerint, non est certè quòd de iis subducendis ac percontandis, aduersus Cardinalem ex lege publici iudicij, Quæstio postuletur. Fuerat illi quidem ab Urbano Pontifice Ecclesiastici status summo cum Imperio, Præfectura delegata: hanc ille Nepoti integritatis, fideique retinentissimo magnam qui-

dem imposuerat personam : hanc illi negotiosam, plenamque sollicitudinis mandauerat Prouinciam : hunc illi campum dederat in quo excurrere virtus, cognoscique posset. In hoc ergo munere obeundo, grauissimos Cardinalis Franciscus labores exhaustit, multas multorum offensiones pertulit, difficultates non leues nec paucas exorbuit, vixit denique ad mandantis Pontificis arbitrium, non ad suum. Hoc autem si scelus est, si crimen est, æquitatis amantes Iudices videte quæso, perpendite, ponderate : vix enim est vt omnes litium calumniæ possint efficere, vt flagitio locus sit vbi totum laus occupauit. Sanè proximum crimini est, ab eo gestæ Præfecturæ rationem repositum, cum Urbanus Pontifex, non solum viuæ vocis oraculo, sed etiam mandato consignato, ab omni ratione reddenda liberum, solutum, & vt Græcorum Iurisconsultorum verbo utar, aneclogistum esse voluerit.

Huius autem Oraculi tanta vis est atque potestas, vt ex Gregorij XI. Constitutione, nulla ei generali sanctione derogari, aut etiam obrogari possit : vt hic planè renouari, reduciq; videantur sacri illi Deorum affatus, quos olim in Iudiciis authoritatem legis tenuisse traditum est. Quoties ergò Cardinales Barberini Princepsque Præfectus inuidiosi criminis insimulantur; toties Urbani memoria per Nepotum latus petitur, omnisque in illum calumniosæ accusationis iniuria, refunditur. At ille tamen melius de Republica Christiana promeruit, quàm vt cum eo agatur velut ex Theodosiana formula, *De his quæ sub Tyrannis*

Constit.
27.

Plat. II.
de legib.
De-
mosth.
in Ma-
carr.

In Cod.
Theod.

rannis facta sunt infirmendis. Quin hoc potiùs tanto Pontifici constare debuit dignitatis, famæque reuerentia, ut illius etiam mortui nomen, fortuna, virtus, Nepotes suos absque ullo aduentitio auxilio; apud gratos posteros defenderet, atque tueretur. Sed hoc profectò fuit iam olim Romæ proprium, ut expugnatis rebus omnibus, secum ipsa pugnaret, ac ipsius quoque Numina *fatis contraria fata rependerent.* Quin & ipsis etiam legibus inest quidam velut orbis, & quod nunc iure seueritatis ablatum est, in tempore demùm Æquitatis manu refundetur.

Atque hæc sunt, quæ licet æquum quemque rerum æstimatorem mouere possent, non ided tamen Aduersarij susceptam hætenùs accusationem renuciare, aut remittere visi sunt. Sed in quibus peculatis crimen reperire, aut de residuis quæstionem iure facere non poterant, in eis se vmbram saltem criminis reporturos putauerunt. Nituntur autem literis à Cardinalibus Barberinis & Principe Præfecto exaratis, quibus pecuniæ pro militari impensa vel expetitæ, vel Præfectis Ærario creditæ fuerunt, & hoc argumento (quod est caput & robur totius criminationis) auersæ publicæ pecuniæ scelus, satis supérque reuictum arbitrantur. Ità illi accusatorio quidem iure, sed more parum probabili has literas, (quas in re maximi

Plot. in
CæL

exitu ; vel eo nomine quòd Cardinales Barberini Princépsque Præfectus paratos se professi sunt , eorum omnium quæ per semetipsos gesserunt , & cuiuslibet ab ipsis contrectatæ pecuniæ , parem ubique calculum facere. Colligantur ergo Rationes illæ , subscribantur , dispungantur , & ad veritatis fidem accepta quæque , expensæque reuocentur. De cæteris verò quas ipsi non attigerunt , agat Cognitor Pontificius cum Quæstoribus , aliisque rei nummariæ Præpositis , ex quorum gestu Cardinales , Princépsque Præfectus obligari , aut conueniri nullo modo possunt. Illi quidem omnes qui militaris Annonæ susceperunt Prouinciam , aut persoluendis castrensibus stipendiis curam impenderunt ; ex hac iniuncti muneris gestione suam Apostolicæ Cameræ obstrinxerunt fidem ; eandem verò in alios obligationem transcribere non æquè potuerunt.

Cùm itaque in hoc tanto conflata accusationis strepitu atque apparatu , nullum prorsus , ne quidem leuis noxiæ vestigium pelluceat , nihil quicquam Actor publicus ad lædendum nisi voluntatem , in medium afferre potuit , dices illum studio ferendi non pugnare , sed rixari. Verùm cùm in laceffitæ famæ iudicio , vagari nemo debeat cum discrimine alienæ existimationis ; proferat ille Tabulas , testes excitet , nomina rerum indicet , personas adsignet , consignatis denique literis , instrumentisque ratæ ac locupletis fidei , obiecti criminis veritatem instando asserat , instruat , confirmet. Enimuerò si accusasse sufficiat , quis vnquam erit innocens ? quis integri nominis ,

quis illæ sæ incolumisq; famæ reperietur, si ei qui detulerit nulla sit probandi imposita vltro ac iniuncta necessitas? conquerenda planè est communis periculi conditio, si innocentium fortunæ calumniatorum improbitati exponantur, ac falsa quæque in eos crimina quasi venenata tela conijcere impunè liceat. Quod vt tanquam dirum hominibus omen auerterent, atque obruerent prisca iuris Conditores, sapienter admodum præceperunt vt ex omnibus rebus quæ grauiorcs maiorcsq; essent, quid quisque voluerit, cogitarit, admiserit, non ex accusatione, sed ex moribus eius qui coarguitur, iudicio certo sit æstimandum atque ponderandum. Etenim in magnis disquisitionibus, vniuscuiusque vita testis est, & in exploratis moribus, non in rationum exscriptarum tabulis; in rerum gestarum monumentis, non in calculorum subductionibus quærere debent Iudices, seu sinceræ, seu infidæ procurationis argumenta. Crediderunt olim Athenienses Pericli affirmanti se Reipublicæ pecunias in illius vsus bona fide insumpsisse, nec vltro aliud quæri decreuerunt. Ipse quoque Romanus Prætor, à Rationum breuiario quod incorruptæ vir integritatis Metellus, in iudicium fortè protulerat, oculos auertit, ne quod ille in accepti expensisque capita retulisset, dubitasse verumne an falsum esset, videretur. Eandem planè Cardinales hi, Principesq; Præfectus merebantur fidem, qui sui rationes muneris tam abstinentcr quàm alienas, tam diligenter quàm suas, tam religiosè quàm publicas administrauerant. Quod si fortè illi, non Metellitan-

tum, sed & Catonis animo mandatam sibi Prouinciam gessisse glorientur, id sanè morum fiducia potius, quàm arrogantia tribuendum est. Habet hoc interdum concitata, ac velut spiritus erumpens indignatio, vt vel ab ipsa seueritate Censoria, quæ pudoris & modestiæ Magistra est, veri voces extorqueat.

At contrà refert Actor publicus nihil esse quod magis peruagatum, aut hominibus auditum atque notum sit, quàm Cardinales Barberinos Principemque Præfectum in peculatus leges commisisse. Itaut iam nullus eam in rem labor impendendus & insumendus sit, cùm manifestus criminis, pro reo deprehenso conuictoque, apud omnes iuris cultores haberi soleat. Hoc verò non tantum non diffitemur, sed vltro liberaliter adijcimus quædam esse crimina, ad quorum pronuntiationem soli oculi loco testium interrogati, possunt sufficere. Certè an læsa sit Respublica, inquisitione, vel argumentis probare, tam stultum esset, quàm in clarissimum solem breue aliquod ac mortale lumen inferre. Comperta quippè, explorata, oculisque statim subiecta Reipublicæ damna sunt, si muri diruti, si Classis incensa, si exercitus à perduellione turbatus fuerit. In his enim omnibus res ipsæ loquuntur tacentibus testimoniis, nec vlla firmitior esse potest probatio, quàm quæ tot hominum conscientia nititur. Rem denique manifestam inficiari, augentis est crimen, non verò diluentis. Verum quid hæc ad controuersiam? tantum enim abest vt Cardinales, Princépsque Præfectus peculatus crimine manifestò conuincantur, quin potius Actore non

probante, omnibus sententiis non solum liberandi, sed ab omni etiam suspicione vindicandi. Et si enim ille magno conatu testimonia conquirere, & auxiliares copias undique accersere non destiterit; etsi, inquam, nullus illi non eruendæ veritatis aditus sit tentatus, nullum tamen in hanc usque diem, seu auaritiæ, seu cupiditatis impressum vestigium potuit designare. Sed nec quicquam in rationibus hætenus editis exactissimus Calculator adnotauit, quod conceptis reductisque summis non quadraret, non etiam ad nummum conueniret.

Tandem cum iure, moribusque receptum sit, ut Repetundarum ac peculatus Quæstiones, vel sola facti inficiatione defendantur; quod verbo Actor obijcit, eadem facilitate verbo dilui, ac refelli potest. Neque tamen integerrimi Rei hac exclusoria litis præscriptione legitimi certaminis aleam detrectare voluerunt; sed prolatis in iudicium Rationum Aduersariis, ex ingenti conscientiæ fiducia, dolum malum abesse, interposito iureiurando firmauerunt. Ut iam inde nemo in dubium vocet, quin Actori probationis onus incumbat; idque eò magis quod in sinu ipse habeat Rationales omnes Tabulas, quas militaris Ærarij Præfecti ex officio confecerunt, confectasque in Apostolicæ Cameræ Chartophylacium retulerunt. Quapropter iure postulatum est, ut harum literarum potestas Reis fieret, quò facilius quicquid occultum videbatur in lucem veritatis confestim proferretur. Neque verò ex aduerso, imploranda erant fisci iura præcipua, quasi ille actione ad eden-

l. in
fraudē
§. neque
de iur.
fisc.
l. iustū
est C. de
edendo.
l. non
est no-
uum C.
de eden-
do.
§. item
Diuī
fratres.

dum, vetantibus Regiæ Majestatis Auspiciis, conueniri nullo modo possit. At certè non eadem fuit iuris conditorum mens atque sententia; iustum quippè illi putauerunt eorum desiderium à quibus petitur, vt Rationibus in medium adductis, veritati locus vbi illa tandem consistat, relinquatur. Hinc illa Cæsarum iuris effata celeberrima, non esse nouum debitorem implorare ipsius Creditoris Rationes, si modò ad rem suam faciant, aut si illis se posse plenius instruere contendat. Toties denique vel ab ipso fisco edendas esse Tabulas, literasque consignatas, quoties de re Nummaria inter litigantes disceptatur. Cùm enim in iudiciis omnia ferè Reo studere videantur, exorabiles Leges, Iudices in benignitatem flexi, ipsius fori Aura mollior, facilis denique populi suffragatio; hoc insuper illi concessum est, vt ex instrumentis apud Aduersarium depositis, suam vltro possit defensionem comparare.

At non eadem est Actoris ratio, qui procaci plerumque intentione struit insidias, in quas incautus & animi fidens Reus ex improviso delabatur. Ac ideò si fortè Actor ab eo quem in ius vocauit, Tabularum prolationem postulet, non tenetur ille se ipsum Aduersario tradere, aut ei tela subministrare, quibus tandem confossus miserationem, sui ipsius proditor, non commoueat. Quamobrem cùm olim Recharedus ille Visigothorum Rex, qui primus Arrianos ad Catholicam fidem traduxit, à Summo Pontifice Gregorio I. obnixè petiisset, vt ex Iustiniani Chartophylacio depromerentur Tabulæ, quibus ille ius suum

aduersus Mauritium Imperatorem asserere, atque vindicare posset: scitissime quidem Gregorius rescriptis, non esse audiendum Actorem, qui inermis, & imparatus, nec omnibus suis instructus copiis, ad forense certamen accedere præsumit. Verùm cum postulantis Rei dispar sit causa, diuersa ratio, hinc est vt ipsæ iubeant leges Tabulas exhiberi, nec vicissim tamen eas ab eodem reposci patiantur. Hac nimirum prouida cura laboranti subuenerunt, ne fortè miser ille bis periret, si suis etiam armis periret. Cæterum etsi fiscus, vetante lege, calamitosi Rei precibus non soleat illachrimari, audit tamen illius serias calamitates; atque hanc semper sibi boni Principes legem dixerunt, vt si qua iusta causa mouerit, Tabularum editio poscentibus Reis nullomodo denegetur. Itaque hoc ipso quòd Actor publicus Rationales Codices recusat edere, nihil omninò his agnoscit contineri, quod intentioni suæ possit inferuire. Et verò qua ille vnquam publica literarum auctoritate, qua memoria consignata, quibus grauibz testimoniis Cardinali Francisco Barberino interuersæ Pontificiæ pecuniæ crimen affinget aut adscribet? Quo colore, quibus iuris præstigiis Cardinalem quoque Antonium, qui omni prorsus gestione abstinuit, qui sacrosanctæ Sedis Apostolicæ iura tamquam in liberali causa manu asseruit, qui triumphos & trophæa in iudicium deferre posset, de Ærario expilato reum faciet atque constituet? Quo denique legitimo ratoque perscripto, Principem Præfectum, qui nihil alienum ab officio militari gessit, in scelere suspi-

l. offici-
cium ff.
de re
milit.

cionem adducet, aduocabit? officium autem regentis exercitum, non in numerandis pecuniis, sed in militum muneribus recensendis; non in exscribendis Tabulis, sed in militaribus Copiis conscribendis; non in ponendis calculis, sed in agminibus disponendis; non denique in Ratione ineunda ducendâque, sed in danda obseruandâque castrensi disciplina consistit.

l. l. C.
ad l. Iul.
Repe-
tund.

Sed reuicta rebus, verbis confirmare quid attinet? si Rei sunt, nullam illi quidem deprecantur pœnam; si innocentes sunt, ne inuidia conflagrent, cum crimine non possunt, obtestantur. Imò si quid vnquam per sordes egerint, si delegatas in vsum belli pecunias diripuerint, si suam diripientibus auctoritatem accommodauerint, si denique quas administrandas susceperint Prouincias nudauerint; non recusant illi se durioribus legum Imperiis permittere, nec districtissimos ac planè Cassianos Iudices detrectant, aut refugiunt. Liceat tamen eos reijcere quos à causa habent auersos, & quorum hætenus offensas, nullo suo merito, subierunt atque susceperunt. Meminerit ergò qui clauum in Ecclesiæ Naui tenet, cuius à nutu ipsæ pendent leges, nihil reis qui in Traiani tempora inciderant, fortunatiùs euenire potuisse, quàm quod iniquos eiurandi Iudices plenam illis potestatem Princeps optimus fecerat. Egregia sanè, mansurâque in animis hominum in æternitate temporum, tanti laus Imperatoris, quo regnante legesque populis dictante, eodem planè foro Principatus & libertas utebantur. Sed & in castrensi Iurisdictione, quæ tamen omnia manu potius quàm iure discepat, nulli vnquam militum,

Plin. in
Paneg.

militum, obnoxij Tribuni iniquitatem non licuit ef-
fugere. Quamquam hæc, etsi nec civili, nec militari
iure perscripta essent, alia tamen potentiori lege, (cu-
ius ipse Deus inuentor, sator, & disceptator est) lon-
gè antè sancita sunt atque constituta. Hæc est illa Pa-
rentis Naturæ nata quidem, non Albo Prætoris lex
inscripta, cui qui parere noluerit, ipse se fugiet & na-
turam hominis aspernabitur, atque hoc ipso maxi-
mas luet pœnas, etiamsi cætera euaserit supplicia.
Quid autem magis naturale est, quàm eorum iudi-
cium respuere, qui cùm infenso sint & inimico ani-
mo, Iudices tamen sedent, ac pro iure summæ Co-
gnitionis inquirunt, decernunt, atque diiudicant.
Hoc verò quantum abest à moribus, & ab ipsa Iudi-
ciali Priscorum Quiritum formula: siquidem nemi-
nem illi voluerunt, non modo de existimatione cu-
iusdam, sed nec pecuniaria quidem de re minima ef-
se Iudicem, nisi qui inter Aduersarios conuenisset.

M. Tul.

At non iisdem fori omnibus iudicium accipere,
Cardinalibus Barberinis, Principique Præfecto da-
tum atque concessum est. Enimuero cùm iam ab ipso
litis exordio, iis se Iudicibus quos meritò suspectos
habebant, negare potuissent certaturos; à tam spe-
cioso laborantis causæ subsidio, exclusi atque deiecti
sunt. Ecquis verò, tutus vnquam erit ab illis Cogni-
toribus apud quos, omni forensium Auspiciorum
iure turbato, valet sententia sine consilio, animaduer-
sio sine auxilio, damnatio sine defensione, pœna de-
nique siue prouocatione. Senferant nimirum inno-
centissimi Rei suam Pontificiis Disceptatoribus de-

fensionem, non superuacua tantum, sed etiam inuisam esse; ac proinde à Camera Apostolicæ subse-
 liis, ad Apostolicam Sedem iudicium detulerunt,
 precésque hætenus irritas, ac malè tentatas ad ipsum
 Summum Pontificem iuris & Æquitatis Respon-
 dantem, conuerterunt. Verum quamuis certior nul-
 la sit innocentiae professio, quàm religiosi Principis
 elegisse præsentiam, adempta tamen Reis appellandi
 facultate, omnis illis in posterum implorandæ iusti-
 tiæ fiducia præcisa est. Viderint ergo *legales domini*,
 qua ratione, quo casu factum sit, ut Romanæ leges,
 ne quidem in auito Regno, ius suum hac in causa po-
 tuerint obtinere. An fortè oblitum sunt, quid sonaret
 olim vox hæc antiquæ vindex libertatis, & Principis
 Patrona Ciuitatis, *prouoco*? Hæc vox, inquam, oppres-
 sæ innocentiae velut Tutelare Numen, quæ tot illu-
 stres Ciues, tot præstantes viros Reipublicæ seruauit,
 asseruit, vindicauit? Certè, antè Tarquinium ex-
 actum, ab ipsis etiam Regibus appellatum fuisse dubi-
 tari non potest, cum is quem de interfectæ sororis
 crimine Tullus damnauerat, ad populum *prouocato*
 iudicio, exemptus noxæ pænæque fuerit. Sed et si
 mandatam à Rege iurisdictionem acceperant Duum-
 uiri, ab iis tamen interdum, tanquam ab obnoxiae
 sententiæ Iudicibus, ad ipsum Regem, vel ad popu-
 lum *prouocare*, conuiuentibus Majestatis legibus,
 concessum erat. Hanc nimirum benignam fuisse fe-
 runt Seruij Regis interpretationem, ut qui leges con-
 deret, pari maiestate legibus obtemperaret. Quare
 cum fortè leges Consulares atque populares, quæ de

prouocationibus latae fuerant, Decemuiralis potestas euertisset, non illas solum quasi postliminiò restitutas fuisse scimus, sed ità in posterum munitas, vt nullus deinceps Magistratus sine prouocatione renunciari posset. Inclinata tandem, labentèque Republica Appellationi quoque locus erat, cùm non iure Magistratus, sed ex mandato & delegatione Principis, eiusque vice disceptarentur causæ. Harum quippè Cognitionem, sub ipsum auspicati Imperij ortum Augustum vsurpasse, ac etiam Præfectorum Prætorio iudicia emendasse accepimus. Quo factum est, vt inter tot insignes, atque magnificos Imperatoris titulos, & ille pariter *Magnus Iudex* diceretur, quo certè nullum optimi Principis nomen præstantius, aut gloriosius reperiri potest. Quamuis autem à Senatu prouocantes admitti noluerit aliquando Hadrianus Imperator, ne fortè à seipso, qui Senatorum numero adscribi non dedignabatur, concessa videretur prouocatio: mansit tamen illibata Principis authoritas, ita vt ille Appellationum Iudicia sub nomine Consultationum, præsens ipse in Senatu pro summa liberâque Iurisdictione, induceret aut confirmaret.

Atque hoc quidem in maioribus causis, quales erant Liberales aut Centumvirales, singulari iure receptum erat; adeò vt huiusmodi iuris auxiliis & alleuamenti eodem ferè modo Prouocatores vterentur, quo solent Medici potentissimis illis vti remediis quæ *Deorum manus* vocant, nusquam nisi magnis ac desperatis morbis admouendas. Certè tam malè mulctati, tam inclementer acerbèque à Pontificiis Disceptato-

ribus Cardinales Barberini, Princépsque Præfectus excepti sunt, vt sola salutaris Summi Pontificis manus, tot iam vulneribus sauciatae causæ opem ferre, ac vnice mederi possit. Hanc itaque, tanquam potentia fideique ministram, imò quasi iustitiæ sceptrum suppliciter implorant. Hanc vt in liberali causa, liberalem ac velut ipsius libertatis aram venerantes colunt, & adolent. Quid enim spei eorum esset innocentia, nisi Innocentium haberent Iudicem, qui sola manus maiestate humanis omnibus malis subuenire, cunctosque certantium motus ac tumultus potest compescere. Is enim est apud quem, etsi fortè ab Adversariis gratia vincuntur, iustitiâ certè neque vincuntur, neque vinci debent. Qui enim tantam dignitatis amplitudinem pari virtutis accessione cumulaui, patietur nunquam, vt inde nascantur iniuriæ, vnde omnia passum iura profluxere, aut etiam vt ibi sit exitium, vbi præsidium afflictis esse debuit. Reos quippè ab omni exercendæ prouocationis facultate submouere, quid aliud est, quàm vltimum laborantibus subducere præsidium? quàm certum oppugnata obrutæque innocentia perfugium amouere? quàm denique forense naufragium passis, littus ac salutis portum præcludere?

Itaque si vlla foelicissimæ memoriæ Urbani VIII. recordatio, Innocentij successoris augustissimi subierit animum; si calamitosis atque lapsis vllam ille deberi putat gratiam; si se denique inter benignum Patrem, & æquum Iudicem partitum exhibuerit, eadem opera ius suum Apostolicæ Sedi asseret atque

vindicabit. Hoc enim illi decus proprium diuina forte obtigit, vt illius potentiam sentire nemo debeat, nisi leuatione periculi. Intereà hoc nobis publica voce dicere permittamus, id non leues admirationes in pacis amantibus hominibus efficere, quòd ab illo ipso tempore, quo Cardinales Barberini in Galliam se receperunt, eò Iudicum iræ processerint, vt exaggeratis, maiorèque cumulo adauctis pœnis, ne alimenta quidem (quæ si non homini, humanitati saltem debentur) his Cardinalibus, Principique Præfecto relicta fuerint. Vt certè, quasi Romæ tumultus Gallicus nuntiatus esset, dissolutam omnem Iurisdictionem, ipsosque Iudiciorum mores Princeps Populus viderit conturbatos. Sed quod magis mirandum est, innocentissimos Reos etiam inuidia Regiæ gratiæ onerare, Gallorumque amicitia, quæ gloriæ esse debuit, verti tamen in crimen videtur. Verùm cum ea sit Galliæ fortuna, vt quod illa tuendum non suscepit, suo fato sit periturum; iam vice versa, ex illius tutamento certa spes est, cessuram tandem iustitiæ gratiam, innocentiae calumniam, mendacium veritati. Imò iam tempus adest, quo quicquid irarum cœlestes animi hætenus conceperunt, in Barbarorum Capita effundetur. Iam habet in consilio fortunam publicam Christiani nominis sanctissimus Assertor Innocentius Pontifex, & ex pharetra, quam Christus sibi circa femur accinxit, electas extrahens sagittas, eas demum in teterrimum & imanissimum hostem emmissurus est.

Signetur ergo hoc præcipuo Titulo Innocentij X.

Pontificatus; addatur decus hoc populorum Annalibus, explicatis Romanis armis, non solum fuisse repulsum, fugatum, auersum Orientis Tyrannum; sed duas etiam Nationum Arces, duas ciuitates confanguineas ac sororiantes post longa diuortia iterum copulatas, ac in antiquam tandem concordiam adductas. Hic autem nemo nobis succenseat, si ubi Christianæ Reipublicæ defensio agitur, prisco more Relationem egressi, memoria reperamus faustos illos, lucidósque dies quibus olim Roma sui fœcunda, Imperio potens, legibus pollens, urbem sui similem atque æmulam magno nixu parturiit. Quibus, inquam, ipsa fortuna, quæ tot Regionibus lustratis, ad Tyberim quasi fatigata versatilem globum sistere, ac figere destinarat, suas iterum resumpsit alas, & potentiam suam non inuita partita est. Quibus denique diuina quadam virgula, ducibus Aquilis Byzantium transportata sunt Imperatoris Constantini vota. Quo scilicet *Magna spes altera Romæ*, in Feraci Campo, & mari opportuno se attolleret, atque magnificis amplificata Templis, Basilicis, Theatris, Circus exornata, Deiparæque Virgini consecrata, matricis & consortis suæ urbis frontem gereret rediuuiam. Hanc nimirum in occiduis partibus vespere pulchriorem; istam in Orientalibus gratiorem lucifero licuit intueri. Et nunc quidem, ipsum Caput Orbis altero quasi oculo videtur orbatum, nec sine Constantinopoli plena luce frui Roma potest. Altera quoque ex lancibus, quas iustitia præ manibus tenet, suspensa hæret, nec proprium habet locum, ubi

æquato examine libra paulatim inclinata requiescat.
Sed iam fata viam inuenerunt, qua nimirum gens ef-
fera atque truculenta sub Christianis cadens armis;
suam videbit vlcisci Tyrannidem.

Atque hæc sunt pia prudentis cuiusque viri vota;
Hæc simul innocentiae defensio; hæc legitimæ disce-
ptationis oratio; hæc vna denique vox veritatis est.
Quòd si æternum Iudicium aures obsurdescant, au-
dient posteri, omnique eos absoluent culpa, qui
non prius inter externas Prouincias indulgentem si-
bi matrem quæsiuerunt, quàm Roma eis nouerca
facta est. Erit tamen, erit profectò tempus, cum bo-
no euentui litare concedetur, & quæ mutauit fidem
fortuna, pudore tandem victa in tam augustorum
Reorum opem conuertetur.

2. 1096. 13

MC

